

Divrej Tora

<http://twitter.com/DivrejTora>

divrejtora@gmail.com

Godina 9 7. elula 5776.
Broj 49 10. rujna 2016.

B''H

U ovom broju :

Dar vremena	3
48 puteva	5
Hrana za misli	7
Zahvalnost	9
Samo reci 'Ne'	11
Iz medija	16

Priprema i uređuje:
Vatroslav Ivanuša

petak subota
9.9.2016. 10.9.2016.

Šabat Šoftim

Jeruzalem	18:12	19:28
Zagreb	19:00	19:58
Rijeka	19:06	20:04
Split	18:56	19:55
Dubrovnik	18:49	19:48
Vinkovci	18:48	19:47
Sarajevo	18:49	19:48
Bihać	19:00	19:58
B. Luka	18:54	19:53
Beograd	18:42	19:42
Novi Sad	18:45	19:46
Subotica	18:46	19:48
Zrenjanin	18:43	19:44
Niš	18:35	19:34
Beč	19:00	19:59
Frankfurt	19:33	20:31
Edison, NJ	18:57	19:56

Paraša Šoftim

(D'varim 16,18-21,9)

Moše daje upute izraelskom narodu da u svakom gradu imenuju suce i službenike koji će provoditi zakon: „Pravdu, pravdu ćete provoditi,“ nalaže im, a morate ju odmjeravati bez korupcije i pristranosti. Zločin treba detaljno istražiti, a dokaze temeljito razmotriti – najmanje dva vjerodostojna svjedoka su potrebna za donošenje presude i odmjeravanje kazne.

U svakom naraštaju, kazuje Moše, bit će onih kojima će biti povjeren zadatak da tumače i primjenjuju zakone Tore. „Radit ćeš u skladu sa zakonom

kojem će te oni učiti i prema prosudbama u koje će te oni uputiti; nećeš se okrenuti od onoga što ti oni kažu ni lijevo ni desno.“

Paraša Šoftim uključuje: zabranu idolopoklonstva i vračarija; zakone kojima se uređuje imenovanje i ponašanje kralja; vodič za izgradnju „gradova pribežišta“ za one koji su počinili nehotično ubojstvo. Izložene su i brojne ratne uredbe: izuzeće od odlaska u borbu za one koji su se tek vjenčali, izgradili kuću, posadili vinograd ili „se boje ili su meka srca“; zahtjev da se prije napada na neki grad ponude uvjeti za mir; zabrana objesnog uništavanja nečega što je vrijedno, a kao primjer se navodi zakon kojim se zabranjuje sječa stabala voća radi opsade (u tom smislu je i glasovita izreka u Tori „Jer čovjek je stablo u polju“).

Paraša završava navođenjem zakona o *egala arufa* – posebnom postupku koji treba provesti kad se ne zna tko je ubojica, a tijelo je pronađeno negdje vani – što povlači odgovornost zajednice i njezinih vođa ne samo radi onoga što čine, nego i radi onoga što su mogli spriječiti da bude učinjeno. ■

Prevela: Dolores Bettini

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Rastimo svakoga dana

Šoftim

Ako se vratiš, o Izraele ... vratit ćeš se Meni (Jeremija 4,1).

Nalazimo se na početku mjeseca elula, posebno pogodnog razdoblja za *tešuvu*, budući da je to mjesec prije Roš hašane, Dana suda.

Učenjaci kažu da hebrejska slova riječi *elul* tvore akrostih retka u Pjesmi nad pjesmama: *ani le dodi vedodi li/ja sam odana svom dragom i On*

je odan meni (6,3). Pjesma nad pjesmama koristi se odnosom između mladoženje i njegove mladenke kako bi oslikala odnos između B-ga i Izraela. Svako razdvajanje među njima izaziva intenzivnu žudnju jednoga za drugim, oni uistinu postaju „bolesni od ljubavi“ (2,5).

Ljubav između B-ga i Izraela je bezuvjetna. Čak i kada se Izrael ponaša na način koji rezultira udaljavanjem, ta ljubav ne jenjava. Izrael ne mora obnavljati B-žu ljubav jer je ona vječna, i Njegova je čežnja da Mu se Izrael vrati toliko intenzivna da će ga na prvi znak da je Izrael

voljan ostaviti se grešnih puteva koji vode k udaljavanju, B-g smjesta prigrliti.

Pjesma nad pjesmama opisuje patnje koje je Izrael pretrpio od ruku svojih neprijatelja, i možemo zaključiti da je B-žanska tuga zbog patnje Njegovog voljenog Izraela velika. *Tešuva* je dugotrajan proces, ali jedino što je potrebno da bi se prvobitni odnos obnovio je početak: iskreno žaljenje što smo odstupili od Njegove volje, i riješenost da se vratimo. ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajim

Pozitivne zapovijedi

42. Pozitivna je zapovijed oženiti ženu kako bi bili plodni i namnožili se (imali djece)

Kao što Pismo kaže, *A B-g im reče: Plodite se, i množite se (B'rešit 1,28)*. Namjera čovjeka treba biti produljenje ljudske vrste. Kada je čovjeku osamnaest godina, on ima dužnost roditi djecu; a ako prijeđe dvadesetu godinu, a da se nije oženio, on time krši i ne poštuje ovu pozitivnu zapovijed. Ako se bavi izučavanjem Tore

pa se boji da će se pojaviti problem s privređivanjem za život, dopušteno mu je da to odloži – ali ni u kom slučaju iznad dobi od dvadeset i pet godina.

Ovo se primjenjuje na svakom mjestu i u svako doba.

Negativne zapovijedi

65. Negativna je zapovijed nemati sažaljenja prema siromašnom na suđenju

kao što Pismo kaže, *niti ćeš biti pristran prema siromahu u njegovoj parnici (Š'mot 23,3)*; a kaže još i, *nećeš se prikloniti siromahu (Va-jikra 19,15)*. [To znači] da sudac ne bi smio reći, „Ovo je ubog čovjek, i dužnost nam je da ga podupremo. Proglasit ću da je on u pravu, pa će se moći s lakoćom izdržavati.“

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svakom trenutku.

66. Negativna je zapovijed za suca da ne izvrće pravdu za grešnika zbog njegove zloće

jer Pismo kaže, *Nećeš izvrtati pravo svojemu siromahu u njegovoj parnici. (Š'mot 23,6)*; a značenje „tvog siromaha“ je osoba koja je osiromašena u *micvot*.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svakom trenutku, kako za muškarca tako i za ženu. ■

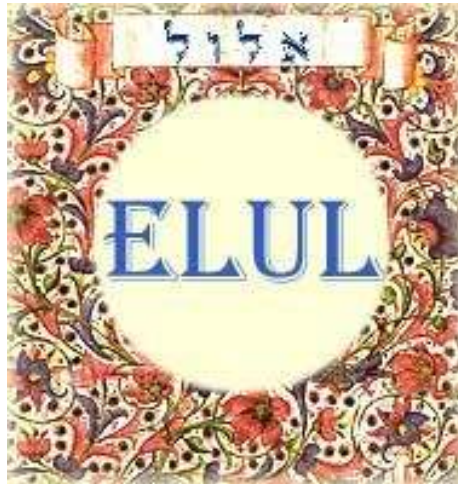
Rabbi Dovid Goldwasser:

Dar vremena

U *Šir HaŠirim* čitamo dobro poznate riječi "ani l'dodi v'dodi li - ja sam mojeg dragog i moj dragi je moj." Prva slova svake od ove četiri riječi tvore akronim *elul*. Naši mudraci nam kazuju da je ovo aluzija na jedinstven odnos koji u ovom mjesecu postoji između Hašema i židovskog naroda. To je vrijeme velike ljubavi i milosrđa.

Neophodno je uvažiti značaj ovih dana i uhvatiti jedinu priliku koja nam se pruža u ovom mjesecu da učinimo *tešuva* i približimo se Hašemu. *Medraš* nam govori da tijekom ovog mjeseca "Kralj dolazi u polju," tj. Hašem je dostupan svakom pojedincu.

Veliki *cadik* Bais Jaakov iz Išbica, citirao je riječi HaGaos Ashri u drugom *pereku* Bava Mecije (25b), s obzirom na incident koji se našao pred rabinom Eliezerom iz Minska. Čovjek je kupio bačvu kositra od stolara nežidova, a zatim ga prodao jednom Židovu. Kada je kupac otvorio bačvu, otkrio je da je u njoj srebro. Prodavač je tvrdio da mu kupac duguje vrijednost srebra, jer je poslovna transakcija bila pogrešna. Rabin Eliezer iz Minska presudio je, međutim, da kupac može zadržati robu jer prodavatelj nikada nije namjeravao kupiti srebro od tog

nežidova. Rabeinu Tam se složio. Objasnio je da ako osoba ne shvaća da ima blago u svom posjedu, onda ne zaslužuje da od njega ima koristi.

Be'er HaHaim sličnog je stava i kaže da je čovjek, ako nije svjestan izvanredne slučajnosti dana elula, pogriješio i ostaje s „kositrom“ kojeg je, kao što vjeruje, kupio.

Tora nam govori u Devarim (20) da onaj tko je sagradio novu kuću koja nije bila posvećena ili posadio vinograd koji nije otkupljen, nije spreman boriti se u ratu. Raši objašnjava da te pojedince muči njihova situacija. Imrei Emes iz Gera pita: Je li moguće da pojedince suočene s mogućnosti umiranja u borbi, muči činjenica da njihova kuća nije posvećena? On objašnjava da je, budući da nema veće žrtve za Hašema nego što je davanje života u ime Njegove svetosti, neophodno da taj

pojedinaac ide u boj bez drugih misli, osim posvećenja Imena Hašemova. Ako razmišlja o kući ili o vinogradu koje je ostavio za sobom, bolje je da on ostane gdje jest.

Isto tako, u ovo doba godine - u dane elula - čovjekove misli moraju biti sasvim posvećene dobrodošlici i koristi od Hašemove blizine.

Rav Nosson Meir Wachtfogel, pokojni Mašgiah iz Lakewooda, istaknuo je kako elul predstavlja promjenu u klimi, pomak u našim životnim uvjetima. Mjesec elul je vrijeme mirenja i smirivanja. Samopoboljšanje i *tešuva* su dostižniji. Kao što znamo (*Pirkei Avos* 4,5), "jedan grijeh vodi u drugi grijeh", stoga je važno znati da je elul vrijeme povoljno za uspjeh u izvlačenju iz *nadira* grijeha i uzdizanja samog sebe.

Avos D'Rebbi Nosson ističe da je Moše Rabeinu zatražio od Hašema da svi oni koji su generacijama griješili ne bi trebali ostati zarobljeni u svojim grijesima. Iako se to nije ostvarilo, Moše Rabeinu je ipak uspio dobiti određeno vremensko razdoblje - mjesec elul - posebno predviđeno za olakšavanje odstranjivanja grijeha i za promicanje bliskijeg i posvećenijeg odnosa s Hašemom.

Ohrabruje nas se da napravimo što više dobra tijekom tog mjeseca. Rečeno je da su tijekom mjeseca elula Brisker Rav i njegovi učenici

nastavak na stranici 4

אָני לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי

Ani l'dodi v'dodi li

(nastavak s 3. stranice) **Rabbi David Goldwasser: Dar vremena**

proširili svoje sate učenja. Iako je to nešto što se može napraviti cijele godine, samo za vrijeme tih posebnih dana milosti i dobre volje, šire se srca i um, približavaju se Hašemu i čovjek otkriva svoje velike potencijale i sposobnosti.

Dok naglašava značaj dana elula, Rav Šah objašnjava da nema priručnika za usmjeravanje čovjekovog svakodnevnog ponašanja. Za svaku osobu očekivanja i obveze su drukčije. Ipak, jedno je sigurno – mora doći do promjena u načinu na koji netko provodi život tijekom elula.

Na primjer, čovjekova *tefila* mora biti drukčija. On mora težiti postizanju više razine nadahnuća i intenziteta u molitvama. Učenje Tore mora se povećati i pojačati. Naši mudraci su utvrdili da se moramo moliti tri puta dnevno i govoriti *Kriat Šema* dva puta jer jednom nije dovoljno. Svatko mora reći *Šema* ujutro i onda za dodatni *hizuk* opet navečer.

Osim toga, rav Šah spominje uče-

nje musara, etičkih djela. On naglašava da to nije samo stvar proučavanja *sefarim* i usvajanja znanja. Naprotiv, potrebno je preuzeti aktivno brigu o životnom smjeru. On to uspoređuje s osobom u pustinji koja treba znati u kojem smjeru ići, kako bi izašla iz pustinje. Tijekom elula čovjek treba analizirati događaje iz protekle godine. Mora preispitati je li se ispravno odnosio prema ljudima s kojima je došao u kontakt tijekom godine. Je li povrijedio na bilo koji način nečiju čast?

Kad *pasuk* kaže (*Ješaja 55,6*): „Traži Hašema tamo gdje Ga se može naći,“ to se odnosi na dane elula. To je posebno povoljno vrijeme za njegovanje bližeg odnosa s Hašemom, služeći mu ozbiljno i iskreno.

Veliki Satmar Rebe povezao je sljedeće sa svojim djedom, Jetev Levom: bio jednom jedan kralj koji je jednom godišnje putovao gradovima i selima svog kraljevstva. Svi bi njegovi podanici tada dolazili s pisanim zahtjevima i predavali ih

kraljevoj pratnji koja bi ih potom uručila kralju. U narednim mjesecima podanici bi otkrili da su njihovi zahtjevi ispunjeni.

Međutim, jedan čovjek koji je isto tako svake godine donosio svoj zahtjev kraljevoj pratnji, otkrio je da njegovim molbama nikad nije udovoljeno. Pitao se zašto. Nakon što je istražio, otkrio je da se ne dopada kraljevoj pratnji i da nisu nikad kralju predali njegove zahtjeve. Tada je shvatio da može uspjeti samo ako svoju pisanu poruku osobno preda kralju.

Tijekom mjeseca elula, svaki član *Klal Jisroela* ima priliku iznijeti svoje zahtjeve izravno Kralju. To je u suprotnosti s ostalim mjesecima u godini kada "optužujući anđeli," sačuvaj B-že, s vremena na vrijeme posreduju i sprečavaju da se naši zahtjevi i molbe ostvare. ■

Prevela Dolores Bettini

Rabbi Shaul Rosenblatt:

48 puteva do mudrosti – 3.dio

#14 - 'Pisana riječ' - Mudrost ne dolazi sa televizije, filmova i CD-a. Ona dolazi iz knjiga. U redu, e-knjige također mogu proći, ali poanta je u tome da moramo čitati kako bismo učili. To se ne događa procesom osmoze - iako bi bilo vrlo zgodno kada bi to bilo moguće!

#15 - 'Usmena tradicija' - Mudrost se gradi tokom vremena. Nova i osobna tumačenja su sjajna, ali to ne znači da kombinirana mudrost nije od velikog značaja. Slušaj one koji imaju iskustvo; slušaj tradicije društva. Ne uvijek, ali najčešće, to će imati puno smisla.

#16 - 'Minimalizirati san' - San je potreban ljudima, ali naš život događa se u vrijeme kada smo budni, a ne u vrijeme kada spavamo. Što više spavamo, to manje života živimo. 'Minimalizirati' znači pronaći balans - spavaj kada ti san treba, a ne kada ti se sviđa spavati. 'Prespavati' znači ujutro odgoditi život za još malo.

#17 - 'Minimaliziraj razgovore' - Dobro je razgovarati i mnogo je toga što možemo podijeliti kroz razgovore, ali toliko je lako razgovarati ni o čemu i osjećati se kao da si zapravo učinio nešto. Ovih 48 puteva govori nam da razgovore koristimo mudro - kao sredstvo kojim ćemo graditi odnose, učiti od drugih i poučavati, a ne kao sredstvo kojim ćemo jednostavno po-

punjavati praznine u svom životu.

#18 - 'Minimaliziraj posao' - Radiš li da bi živio ili živiš da bi radio? Ako je tvoj odgovor prvo, onda želiš raditi što manje (kako bi svoje vrijeme umjesto toga koristio da živiš). Ako je tvoj odgovor drugo, molim te, javi mi se za razgovor!

#19 - 'Minimaliziraj smijeh' - Dobro je smijati se i to je razlog zbog kojeg mi Židovi volimo hu-

mor. Ali u pravoj mjeri; previše humora od ozbiljnih stvari čini nevažne. Pripazi da se smiješ na svoj, a ne na tuđi račun. I smij se sitnim stvarima koje se čine važnijima no što zaista jesu, a ne važnim stvarima koje humorom činiš nevažnima.

#20 - 'Minimaliziraj zadovoljstvo hrane' - Dobro je jesti i uživati u jelu. Ali živimo li da bi jeli ili jede-

mo da bismo živjeli? Jestu da bi živio znači jesti zdravo i u dobroj mjeri, providajući svom tijelu materijal za obnovu stanica. Ali kada hrana postane svrha sama sebi, otišli smo predaleko.

#21 - 'Minimaliziraj seks' - Mi Židovi ne izbjegavamo seks. Seks je predivan; stvara nove ljude; značajno produbljuje odnose; i fantastično je zadovoljstvo. Ali, još jednom, s mjerom. Ako seksualni nagon izmakne kontroli, nema granica nijednoj (i zaista mislim nijednoj) ludosti u koju to može odvesti.

#22 - 'Strpljenje' - Ako želiš biti mudar, strpljenje je zaista potrebno. Kada pokušavamo nešto shvatiti, ne dobivamo odgovor uvijek istog trenuta. Bez strpljenja, dolazimo u kušnju da donosimo zaključke prerano, a to je sjajan način da budemo u krivu. Strpljenje znači čekati dok ne dođe pravi odgovor, čak i ako je čekanje dugo.

#23 - 'Dobro srce' - To podrazumijeva želju za onim što je dobro, ponad vlastitih sebičnih motiva. Što više čovjek može svoje želje staviti na stranu i tražiti ono što je najbolje, to se više ravna na stazi istine koja će ga na kraju odvesti u duboku i trajnu mudrost. ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Shaul Youdkovitch, Live Kabbalah:

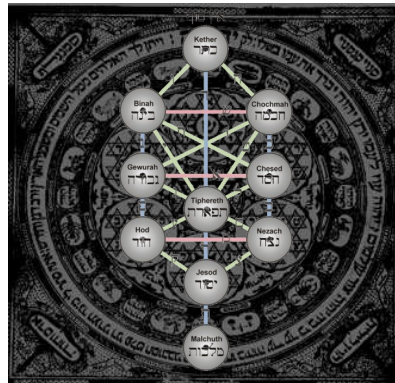
TJEDNI ZOHAR: ŠOFTIM

Ovaj Šabat čitamo parašu Šoftim koja uvijek dolazi na početku mjeseca Djevice - kao priprema za Novu godinu.

Paraša započinje odlomkom: "Postavit ćeš šoftim (suce) i službenike kod vratiju svih svojih gradova..." jasno ističući razliku kako se gleda na ulogu suca u današnjem društvu i kako se gledalo kod biblijskog suca.

Zohar objašnjava da riječ "sudac" znači ravnoteža. U svakome od nas postoje tri sile. Sila davanja - Desni stupac, *hesed* (suosjećanje), obzirnost; Lijevi stupac, sila primanja, procjena i snaga; i sila uravnoteženja - Središnji stupac, milost i sklad. Prema hebrejskom zakonu, kada netko bude proglašen krivim to je zbog toga što je stupio van ravnoteže, i svakako je tu u pitanju Lijevi stupac koji donosi prosudbu i ego-centričnost koji su odgovorni za to. Uloga suca je, dakle, da prijestupnika dovede u ravnotežu i sklad, i to je značenje hebrejskog glagola *š.f.t.* Zohar na taj način naglašava da odlomak "Šoftim (suce) i službenike ..." ukazuje da se ovdje radi o *micvi* (zapovijedi), a ne o razboritoj društvenoj potrebi. Zbog čega je to važno?

"*Micva*" je, prema Zoharu, čin koji povezuje nebesa sa zemljom, tijelo s dušom, duhovnu svijest s fizičkim ili svjetovnim postupkom. Kada sudac, službenik ili bilo tko na vlasti

učini nešto s pozicije duhovne svrhovitosti, iz opredjeljenja da svoju javnu ulogu spoji s B-žanskom misijom i ciljem, onda će se u skladu s time transformirati i pokretačka sila, kao i rezultati. Po prirodi čovjek svoje postupke određuje prema onoj "što tu ima za mene", ali kada je nečiji motiv isključivo egoistične naravi onda ne postoji ništa što bi ga natjeralo da raste i razvija se. To je razlog zašto postoji toliko nezadovoljstva javnim dužnosnicima širom svijeta.

Talmud uči da kako bi sudac svoj posao radio djelotvorno, on mora razumijevati da u svakoj osobi postoji B-žanska iskra koju treba voljeti, ispravljati i uravnotežiti. Sudac ili javni službenik koji ne shvaća da se nalazi na B-žanskoj

misiji neuporabiv je u toj službi i njegov je rad manjkav. Načela kojima se treba rukovoditi su "ljubi druge kao što ljubiš sebe" i "čini ono što je pošteno i pravedno" (*Ponovljeni zakon 6,18*) - postupati s milosrđem, ljubavlju i odgovorno u Stvoriteljevo ime.

Ukoliko se ne postupi po tim načelima dolazi do "halala ". (Riječ "halal" znači praznina ili ponor, no također znači i tijelo ubijenoga). To nas dovodi do razumijevanja izraza: "Ako se nađe tko ubijen ...gdje u polju leži" (*Ponovljeni zakon 21,1*), suci i predstavnici vlasti tada moraju izračunati koji je grad najbliži tom tijelu, i suci se toga grada smatraju odgovornima za ubojstvo. Ti suci imaju izvršiti jedinstveni obred tijekom kojega izriču "Naše ruke nisu prolile ovu krv, niti su je naše oči vidjele" (*Ponovljeni zakon 21,7*). Za ubojstvo Tora posebno odgovornima drži čelnike i predstavnike grada, one koji su odgovorni za društvenu pravdu u zajednici.

Rav Haim Vital objašnjava značenje "vrata" u retku "*Postavit ćeš šoftim (suce) i policajce na vratima (u gradovima) ...*": oči, uši, nos i usta naša su vrata, tako da, ako im postavimo suce i policajce, ako se suzdržimo od gledanja, govorenja ili slušanja onoga što ne bismo trebali, onda smo na dobrom putu. ■

Rav Kook:

Hrana za misli

Mesni darovi

Jedan od manje poznatih načina kojima Tora osigurava potporu *kohanim* u njihovim svetim aktivnostima dolazi kroz darove određenih dijelova mesa:

"Ovo će biti ono što pripada kohenu od naroda: kada se kolje vola ili ovcu za hranu, oni će kohenu dati prednju nogu, gubicu, i sirište [posljednji od četiri kravlja želuca]." (Ponovljeni zakon 18,3)

Ponuda Rav Hisde

Iako ovaj dar pripada *kohanim*, oni ga ne moraju pojesti sami. Talmud (*Šabat 10b*) pripovijeda da je rabin Hisda, babilonski učenjak iz četvrtog stoljeća i *kohen*, otkrio izvornu namjenu za svoje darove mesa. Rabin Hisda je podigao dva komada od svećeničkih darova i objavio: "Ja ću dati ovu govedinu bilo kome tko će doći i naučiti me novu izreku Rava." (Veliki talmudski učenjak i voditelj babilonskog Židovstva, Aba Aricha (160-248 CE) bio je poznat jednostavno kao 'Rav' ('Učitelj') zbog svog statusa vodećeg učenjaka svoje generacije.)

Učenjak koji je osvojio nagradu bio je Rava bar Mahsia, koji je citirao izjavu Rava da je potrebno informirati svog susjeda kada mu dajemo dar.

Zašto Tora nagrađuje *kohanim* darovima mesa? I postoji li neka

veza između nagrade koju nudi Rabin Hisda i izreke koju je citirao Rava bar Mahsia?

Dopuštenje da se jede meso

Da bismo odgovorili na ova pitanja, moramo ispitati moralnu dilemu u pogledu klanja životinja za hranu. Tora izražava određenu rezervu po tom pitanju; čini se kao da je njen pristanak da dozvoli jesti meso ustupak niskoj strani ljudske prirode. Stoga Tora dodaje inače suvišnu frazu, "Kad poželiš jesti mesa" (*Pnz 12,20*), što ukazuje da kada imate jaku žudnju za životinjskim mesom, nije potrebno potiskivati tu želju. Međutim da nema ove žudnje bilo bi poželjno da se suzdržavamo od jedenja mesa.

Zašto nam je onda dozvoljeno ubijati životinje za hranu? Tora prepoznaje da, s obzirom na naše trenutno stanje slabosti, i moralno i fizičko, mi ne bismo bili u mogućnosti da se usavršavamo ako bismo se suzdržavali od ove hrane koja nam daje snagu. Samo zbog naše fizičke dobrobiti ne bi bilo opravdano oduzeti život životinji. Međutim s vremenom će duhovni napredak čovječanstva donijeti sveukupno uzdizanje cijelog svemira, uključujući i životinje. Stoga je opravdano da i životinje trebaju dati svoj doprinos tijekom te privremene borbe, dok svijet ne postigne svoj željeni cilj.

Meso i mudrost

S obzirom na to razumijevanje stava Tore prema jedenju mesa, jasno je da je taj pristanak povezan s intelektualnim i moralnim napretkom čovječanstva. Ovo je posebno istinito u pogledu razvoja novih znanja u Tori i mudrosti, što ima izravan utjecaj na napredovanje svijeta.

Iz tog razloga, nalazimo da su Mudraci savjetovali "Neznalica ne bi trebao jesti mesa" (*Pesahim 49b*). Budući da neznalica ne doprinosi duhovnom unapređenju svijeta, za njega nije opravdano da oduzme život životinje zbog svoje hrane.

To također objašnjava svrhu darova mesa koje Tora zapovijeda da se daju *kohanim*. Glavni izvor prihoda za *kohanim* su desetine koje se (po zakonu Tore) uzimaju samo od osnovnih sirovina - žitarica, ulja i vina. Zašto je Tora dala *kohanim* dijelove mesa, hranu za ugađanje koja nije neophodna? To potvrđuje pretpostavku da je Tora dopustila jesti meso u cilju unapređenja aktivnosti učenjaka i svetih učitelja, tako da oni mogu proširiti svoju mudrost i pomoći napredovanju svjetskog duhovnog rasta.

Iz tog razloga je rabin Hisda koristio svoje dijelove govedine kao nagradu za novo učenje. Talmud pripisuje govedini (*Baba Kama 72a*)

nastavak na stranici 8

(nastavak sa 7. strane) **Rav Kook: Hrana za misli**

posebno svojstvo povećanja intelektualnih sposobnosti. Rabin Hisda je htio iskoristiti svoj dar mesa u njegovu pravu svrhu, da stekne mudrost i novo znanje iz Tore, pa je najavio: "Ja ću ovu govedinu dati onome tko će doći i naučiti me novu izreku Rava".

Ali zašto je rabin Hisda držao dva komada govedine?

Rabi Hisda je shvatio da će njegovi napori da skupi izreke i mudrosti Rava biti nagrađeni dvostruko. Prvo dolazi dobrobit stečena učenjem bilo koje nove riječi mudrosti. Druga dobrobit je rezultat prikupljanja svih izjava eminentnog učenjaka. Povezujući sve iskre svjetlosti koje osvjetljavaju njegovo učenje, možemo otkriti potpunu sliku o jedinstvenom pristupu velikog pojedinca, što nam omogućuje da idemo njegovim duhovnim putem.

Privatno nasuprot općeg dobra

Naše zadnje pitanje bilo je zašto je Rava bar Mahsi ispričao rabinu

Hisdi upravo ovu izreku, da treba obavijestiti svog susjeda kada mu dajemo poklon?

Izjava Rava se bavi zanimljivom moralnom dilemom. S jedne strane, osoba koja istinski voli činiti *hesed* (dobrotu iz ljubavi) i pomagati drugima preferira da njegovi postupci prođu nezapaženo. Na taj način, korisnik neće izraziti svoju zahvalnost i dobročinstvo je učinjeno na potpuno iskren i altruističan način.

S druge strane za moralni je razvoj svijeta važno da ljudi razviju i prodube svoju moć zahvalnosti. Osobina *hakarat ha-tov* (zahvalnost za dobro) donosi istinsko dobro svijetu, uzdižući naše živote. Pa, koja bi vrijednost trebala nadvladati: etička dobrobit pojedinca ili moralna potreba svijeta?

Rav je podučavao da sveopća dobrobit svijeta ima prednost pred onom pojedinca. Stoga, kada se daje dar, primatelj treba biti obaviješten.

Ovo se učenje jasno podudara s moralnom dilemom u vezi jedenja

mesa. Osjetljiva osoba će osjećati određenu moralnu averziju prema klanju životinja, čak i u svrhu hrane. Talmud (*Baba Mecia 85a*) navodi da je rabi Jehuda HaNasi bio kažnjen kada nije pokazao primjerenu senzibilnost prema teletu koje je išlo na klanje, govoreći mu: "Idi! Zbog ovoga si stvoren." Takav je duhovni gigant trebao uvažavati svaku moralnu senzibilnost.

Čak iako svijet možda nije spreman za vegetarijanstvo, ovoj težnji treba ipak dati njeno odgovarajuće mjesto.

Ali na kraju, kao i u slučaju davanja dara, duhovne potrebe društva su na prvom mjestu. Potreba da se dopusti jesti meso u cilju unapređenja intelektualnog i duhovnog napretka čovječanstva ima prednost pred svim privatnim moralnim razlozima. ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Berel Wein:

Zahvalnost

Za razliku od drugih religija, judaizam ne očekuje da ovaj svijet bude svijet savršene svekolike ljudskosti. Tako nam je u ovtjednom čitanju Tore rečeno da stvorimo sustav zakonske pravednosti i sredstva za provedbu zakona i reda. Društvo se ne može osloniti tek na dobru volju i prirodenu dobru narav ljudi; to vodi do anarhije i kaosa. U tom smislu su suci i policija dio sheme svakog civiliziranog društva.

Budući da se Tora obraća očito religioznoj društvenoj zajednici, na prvi se pogled može činiti posve neprimjerenim primijetiti naglasak koji Tora stavlja na zakon, red i primoravanje na provedbu. Realizam i praktičnost Tore nalaže da će među ljudima biti prepirke, da je novac silno iskušenje bez obzira koliko netko bio pobožan, i da se ljudi često puta boje policije više nego li bi se trebali bojati B-ga.

Jedna od sedam temeljnih zapovijedi za sinove Noahove je da sve društvene zajednice moraju stvoriti legitimne sustave zakonske pravde i osigurati njeno provođenje. Naravno, Tora od nas traži pravedne zakone, časne suce i pošten tretman pred pravosuđem.

U Psalmima čitamo da je moguće, pa čak i vjerojatno, stvoriti zlo, pristranost i nepravdu pravnim sredstvima. Povijest civilizacije posuta je nepravедnim zakonima koji diskriminiraju, iskorištavaju i ugnjetavaju druge. Tora nam, neposredno nakon što zapovijedi da ustanovimo društvo zakona i reda, naređuje da

vršimo pravdu i poštenje čestitim i moralnim sredstvima.

Budući da su svi suci, bez obzira koliko veliki i pobožni bili, u osnovi tek ljudska bića, zbog toga nikada ne može biti zagantirano ispravno i pravično suđenje u svakom predmetu spora. Na rabinskim židovskim sudovima praksa je da se pokuša postići kompromis koji će na neki način i u nekoj mjeri zadovoljiti obje strane u sporu.

U mnogim slučajevima, možda i u većini slučajeva, Židovski sudac postavlja kao arbitar. Potpunu pravdu je vrlo teško postići. Uvijek postoje posljedice sudskih odluka koje stvaraju nepredviđene situacije i potencijalne poteškoće.

Isto vrijedi i za provedbu pravosudnih odluka. Učimo smo da konačni sud pripada Stvoritelju. Jedino Nebesa vide i sude kolateralne učinke događaja i ljudskih odluka. Talmud, uviđajući stanje čovjeka, kaže da sudac može presuditi na temelju onoga što njegove oči vide. On može donijeti presudu samo u predmetu koji mu je predstavljen, a ne na osnovu neželjenih posljedica.

Smisao ovoga nije samo da oslobodi suca sudske odgovornosti, već čak da, i to je daleko važnije, jasno prepozna ograničenja čovjeka. Savršeni sudac i savršeni sud ne postoje u naše vrijeme. Ovaj nedvojbeni manjak savršenstva ne oslobađa nas obaveze da stvorimo najbolji i najpošteniji pravni sustav. To je zadaća koja nema kraja, zadaća koja uvijek iziskuje naš trud i energiju.

Elul

Mjesec elul u koji smo upravo ušli iznosi na površinu mnogo različitih emocija, misli i spoznaja. On bi, uostalom, i trebao biti mjesec preispitivanja samoga sebe, mjesec ozbiljne autoanalize. A jedna od vrijednosti koje bi ovaj mjesec trebao pobuditi u našim umovima i mislima je zahvalnost. Talmudski rabini zahvalnost su smatrali jednom od najosnovnijih temeljnih vrijednosti judaizma.

Budući da ništa u životu nije savršeno, a da nas stalno progone smetnje, frustracije, uništene nade i neprestani pritisci, mi smo, sasvim prirodno, skloni da previdimo ono pozitivno i da se umjesto toga zadržimo na onom negativnom u životu. Na taj način, postajemo krivi za nezahvalnost i narcisoidnu sebičnost.

S druge strane, rabini Talmuda napomenuli su da sve dok je čovjek živ nema mjesta pritužbama i nezadovoljstvu. Tom izjavom oni su nam imali namjeru priopćiti da čovjek uvijek mora gledati širi kontekst, široku perspektivu ljudskog života, a ne koncentrirati se samo na detalje koji nas tako često zbune.

Poznavao sam čovjeka koji je na tragičan način izgubio vid na jedno oko. Kada god bih razgovarao s njime, on bi me podsjećao kako je zahvalan što još uvijek vidi na drugo oko. Uvijek sam mu se čudio što ima takav stav, jer većini od nas bilo bi teško ne baviti se tužnom činjenicom da jedno naše oko više ne funkcionira kako treba.

nastavak na stranici 10

(nastavak sa 9. strane) **Rabbi Borel Wehn: Zahvalnost**

Ukoliko čovjek ne posjeduje osjećaj zahvalnosti za ono što ima, on će se uvijek osjećati prevarenim i frustriranim onime što nema. A pošto većina od nas, u ovom ili onom času, uvijek ima osjećaj da nam nešto nedostaje, život poprima vrlo mutne i tamne tonove. Stara poslovice da treba brojati svoje blagoslove, kao i većina starih poslovice, u sebi sadrži dobru mjeru mudrosti i istine.

Židovsko gledište na odnos čovjeka s Svemogućim bazira se na ovom osjećaju zahvalnosti. Doživljaj života je toliko dragocjen, time što omogućava razvoj i širenje naše duše, da je to najveći dar koji bismo mogli dobiti. A taj dar nam je u konačnici dao naš Stvoritelj.

Židovski molitvenik prepun je izraza zahvalnosti i osjećaja upravljenih Nebesima. Prve misli i riječi nakon buđenja ujutro iskazuju zahvalnost što je osoba još uvijek živa i što je G-spod, nazovimo to tako, produžio njezin život za još jedan dan.

Dok smo mladi, skloni smo uzimati život zdravo za gotovo. Međutim, kako starimo i postajemo svje-

doci da naša generacija polagano ali nezaustavljivo odlazi s ovoga svijeta, prestajemo uzimati život zdravo za gotovo. U tom trenutku ljudskog postojanja zahvalnost postaje vitalni faktor procesa razmišljanja i osobnosti čovjeka.

Elul je mjesec koji zaključuje godinu. Zbog toga što shvaćamo da on označava kraj nečega, mi smo u stanju posvetiti se ozbiljnom razmišljanju i ponekad bolnoj autoanalizi. Mladi su uvijek okrenuti prema naprijed, dok stariji ljudi imaju sposobnost da pogledaju i unatrag, te da zbivanja u svojim životima stave u širu perspektivu i jedan smisleniji kontekst.

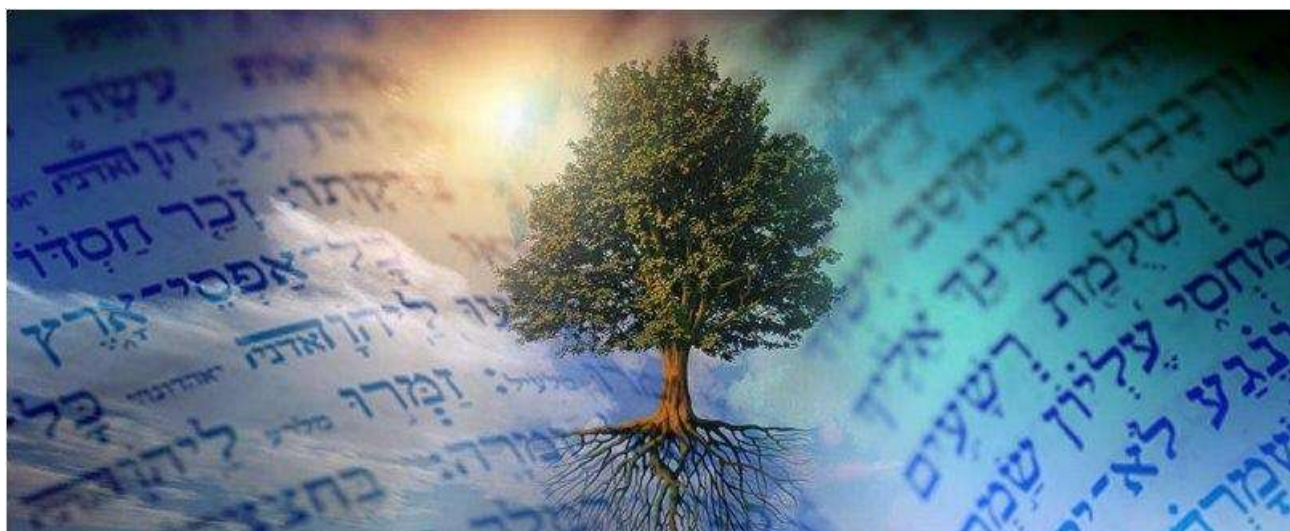
Odnos prema nastavnicima, roditeljima, mentorima, poslodavcima, čak i samoj vladi, gotovo se u potpunosti temelji na ovoj vrednosti zahvalnosti. Naši su nam roditelji podarili život i podigli nas. Možemo se sjećati njihovih sasvim prirodnih ljudskih promašaja, no sve u svemu, to nimalo ne umanjuje dar koji su nam podarili donijevši nas na svijet.

Tora tu točku često puta naglašava, ponavljajući svetu zapovijed

da se poštuje i brine za svoje roditelje. Na to se gleda kao na oblik poštovanja i iskazivanja zahvalnosti samom Stvoritelju. Ista se ideja odnosi i na naše učitelje i mentore koji su nam podarili edukaciju, znanje i u mnogo slučajeva nadahnuće te usmjerili naš život. I mada ne postoji savršen učitelj, budući da sva ljudska bića imaju svoje slabosti i promašaje, ti su nas ljudi naučili osnovnim elementima inteligentnog života, te ih se trebamo prisjećati sa zahvalnošću.

Veliki Rabi Chaim Soloveitchik bi ustao u znak počasti svom učitelju iz prvog razreda koji ga je naučio hebrejski alef-bet, čak i tada kada je Rabi Chaim postao svjetski poznat po svojoj genijalnosti, znanju i dubini talmudske analize. Tendencija je u životu da često zanemarimo one koji su nam najviše pomogli. Mi vrlo malo razmišljamo o svom učitelju iz prvog razreda osnovne škole, i mnogi od nas se ne mogu niti prisjetiti njegovog imena. Ipak, mjesec elul u meni budi tu vrstu pamćenja i osjećaj zahvalnosti koji prati ovaj proces razmišljanja. ■

Šabat šalom

Rabbi Yissocher Frand:

Samo reci 'Ne'

Satanove taktike

Redak kaže: "*Tada oboje ljudi koji su u svadi neka stanu pred Hašema, pred svećenike i pred suce koji budu vršili službu u to vrijeme*" (*Devorim 19,17*). Izraz "koji budu vršili službu u to vrijeme" stavlja pred nas pitanje: Pred kojim bi se drugim sucima čovjek mogao pojaviti, ako ne pred onima koji sude u njegovu vrijeme? Očigledno je da ne može stati pred suce prethodnih generacija!

Raši dodaje poznati komentar: "Iako sudac nije jednako velik kao suci iz prethodnih generacija, čovjek ga mora slušati, jer u svoje vrijeme ima samo njega na raspolaganju." To se ne odnosi samo na suce. Odnosi se na rabine, učitelje, *rošei ješive, gedolime*. Učitelji Tore s kojima si u doticaju možda se ne mogu mjeriti sa onima iz prijašnjih vremena. Tu nema pomoći. Međutim, ti moraš imati stav da su pojedinci koji u tvoje vrijeme poučavaju Toru najveći autoritet koji postoji i moraš im pristupati sa poštovanjem i naklonošću.

Rav Pam, *zt"l*, citira Gemaru iz Bava Basre (*15b*) koja bilježi dijalog između Svemogućeg i Satana. Satan kaže B-gu: "Prošao sam čitav svijet i nisam našao nikoga tko bi bio vjerran kao što je to bio tvoj sluga Avraham. Obećao si mu dati cijelu zemlju kojom je prolazio, a ipak, kada nije mogao naći mjesto na koje bi pokopao Saru sve dok nije kupio grobnicu za 400 srebrnih šekela, on se nije žalio zbog Tvojih puteva."

Tada B-g kaže Satanu: "Jesi li vidio mog slugu Joba? Jer nema nikog poput njega na zemlji..." Satan tada

izaziva Svemogućeg da mu dopusti da kuša Joba kako bi provjerio njegov stvarni karakter. Nakon toga uslijedili su dobro poznati događaji s početka knjige o Jobu.

Rav Pam postavlja pitanje: Otkad se Satan bavi time da hvali ljude poput Avrahama? "Nema nikoga čija bi se pravednost mogla mjeriti sa Avrahamovom" ne zvuči baš kao Satanove riječi!

Rav Pam odgovara da je, ustvari, baš to Satanova taktika. Satan bira nekog prethodnog *Gadola* (veliku pobožnu osobu) i postavlja ga kao 'divnog Židova'. Ali on to čini samo zato da bi pronašao mane suvremenim židovskim vođama. Takve su Satanove pokvarene taktike.

Mi moramo iskazivati poštovanje vođama koji su dio našeg vremena. Satan = *jecer hara* = zli nagon koji pokušava umanjiti suvremene vođe u usporedbi sa 'velikim vođama' prošlih generacija. Moramo izbjeći tu zamku kada pristupamo vođama koji 'vrše službu u naše vrijeme'.

Sposobnost da kažeš 'Ne'

U ovojtojnoj *parši*, Tora nam kaže: "*Kada uđeš u zemlju koju ti daje Vječni, tvoj B-g, nemoj se priklanjati od vratnim stvarima koje čine oni narodi. Neka se među vama ne nađe nitko tko bi svog sina ili kćer provodio kroz vatru, tko bi se bavio gatanjem, čaranjem, vraćanjem i čarobnjaštvom.*" (*Devorim 18,9-10*)

Mnogi ne-Židovi vjeruju u moć zvijezda, astrologije i magije. To nije za vas. Vi imate B-ga. Vi imate proroke. Vi ne trebate sve te stvari.

Jedna od temeljnih razlika između

Tore i drugih religija jest da Tora vjeruje da ljudska bića imaju snagu izdići se iznad prirodnih sila. Ne-Židovi vjeruju da je čovjek podložan silama prirode. 'Prirodne sile' uključuju astrologiju, vraćanje i zvijezde, ali mogu uključivati i ljudske strasti - "Ne mogu se kontrolirati."

Jedno od naših temeljnih vjerovanja jest da je čovjek odgovoran za sebe. To je ono što nam stih kaže na ovom mjestu.

Ne-Židovi su možda pod vlašću prirode, onoga što 'zvijezde kažu', ali "s tobom nije tako (*v'ata lo ken*)" (*Devorim 18,14*). Vi imate sposobnost reći 'Ne'.

Iako bi naš instinkti navodili da slijedimo te običaje, mi imamo moć da kažemo '*Lo ken*' - 'To neće biti tako!' Mi imamo sposobnost da kontroliramo sami sebe, da kažemo 'ne' i da prevladamo prirodu i 'proglašemo zvijezda'. Izrael nema *mazal* (sreću) (*Šabos 156a*) - mi nismo podložni tome!

Svakog dana u svojim molitvama mi kažemo: "*U'Mosar haAdam min haBeheima ajin.*" Uobičajeno se to prevodi kao "A razlika između čovjeka je minimalna." Međutim, Ba'alei musar nam to tumače ovako: Razlika između čovjeka i životinje je '*ajin*' - sposobnost da kažemo 'Ne!'"

Ako je životinja gladna, ona mora jesti. Ako je životinja seksualno uzbuđena, mora slijediti svoje tijelo. Razlika između čovjeka i životinje, je sposobnost kontrole nad samim sobom i sposobnost da se kaže 'Ne.'

To je temeljna razlika između

nastavak na stranici 12

(nastavak sa 11. strane) **Rabbi Vissocher Frand: Samo reci 'Ne'**

judaizma i drugih religija. Filozofija koja kaže da 'mnome vladaju prirodne sile', ili da 'moram popustiti', nije židovski pogled na svijet. Mi vjerujemo da čovjek može imati kontrolu nad sobom. Mi možemo reći 'Ne'.

Čitanje vlastite biografije u Tori

U ovojtoj *parši*, čitamo o kraljevoj dužnosti da prepíše svoju 'kraljevsku prepisku' svitka Tore. Talmud nam kaže da iako je svakom Židovu *micva* prepisati svitak Tore, kralju je ponad toga dana zapovijed da napiše kraljevski svitak Tore koji će ga pratiti gdje god pošao. "*Neka ga drži uza se i neka ga čita svih dana svog života kako bi naučio bojati se Hašema i držati sve riječi Tore...*" (*Devorim 17,19*).

Ba'alei Deruš kažu da nam taj stih govori više od činjenice da kralj treba čitati Toru svakodnevno. On mora svoj život svakodnevno temeljiti na onome što je zapisano u Tori. Oni homiletički tumače da kralj u Tori mora pročitati (*v'kara bo*) čitavu svoju biografiju (*kol jemej hajav*), sve događaje svog života.

Kada kralj ima pitanje o tome što učiniti, on mora biti sposoban pronaći odgovor u Tori.

Sav Izrael su sinovi kraljeva (*Šabos 67a*). U skladu s time, svi Židovi moraju biti poput prinčeva. Sretan je čovjek koji čitav svoj život može pročitati u Tori.

Jednom sam čuo priču o Ravu Jaakovu Kamenetskom, *zt"l*. Kada je prvi puta došao u SAD, bio je kratko vrijeme rabin u Seattleu u Washingtonu, a tada je postao rabin u Torontu u Kanadi.

Netko je jednom šetao sa Rav Jaakovom u Torontu drugog dana Šavuota, prije nekih 40-50 godina. Nakon što su čuli čitanje *megilat Rut* u *šulu*, Rav Jaakov rekao je svom drugu "Ja nisam ništa bolji od Elimeleha."

"Elimeleh je napustio *Erec Jisrael* samo zbog brige za svoje preživljavanje. Otišao je s mjesta na kojem su bili Židovi, na mjesto na kojem nije bilo Židova – poljane Moaba. Bio je spreman žrtvovati obrazovanje i okruženje svoje djece, samo kako bi

imao bolji život (izbjegao glad u Izraelu)."

U to vrijeme, Toronto nije imao baš jaku zajednicu Tore. Rav Jaakov retorički je upitao svog druga "Zašto sam ja u Torontu, unatoč činjenici da moja djeca ovdje nisu u najboljem okruženju? *Parnosa!* Zato što imam posao u Torontu, a nemam posao nigdje drugdje. U krivu sam! Upravo je iz tog razloga Elimeleh bio kažnjen. Čovjek ne smije svoje preživljavanje stavljati ispred duhovne dobrobiti svoje obitelji."

Zaključio je "Moram se preseliti u okruženje koje je više židovsko." Tog istog dana odlučio je preseliti se u New York gdje je postao *roš ješiva* zajednice Tora V'daat. Ostalo je povijest.

To je značenje toga da budemo sposobni u Toru čitati o događajima vlastitog života. Moramo težiti tome da u Tori čitamo vlastite biografije. Rav Jaakov je uspio u tome i to je ono čemu svi mi trebamo težiti. ■

Prevela Anja Grabar

Balashon – Hebrew Language Detective: Bensch, daven, kalgas

Prošle nedjelje je bio Dan Židovske kulture, čija su ovogodišnja tema bili židovski jezici: Razmotrit ćemo dva pojma na jidišu koji su općepoznati u aškenaskom svijetu, ali i šire

Balashon - Hebrew Language Detective

bensch

Kao što ste možda primijetili, jedna od novih "kategorija" na ovim stranicama je jidiš. Etimologiju mnogih jidiš riječi je prilično lako odrediti - one dolaze ili iz njemačkog ili hebrejskog, ili možda iz slavenskog jezika. *Bensch* (ili *bentsh* / *bentsch* / *bentch*) je jidiški ekvivalent hebrejskog *braha*. To znači blagosloviti, napraviti *braha* općenito, ali ako se koristi bez ikakve kvalifikacije obično se odnosi na *Birkat hamazon* (blagoslov nakon jela).

Dok većina jidiš riječi proizlazi iz hebrejskog ili njemački, a neke druge iz slavenskih jezika, *bensch* (ili *bentshn* u infinitivu) je jedna od rijetkih koje porijeklo vode iz latinskog, i zbog toga je možda jedna od najranijih riječi u jidišu.

Stručnjak za jidiš Max Weinreich napisao je da su Židovi došli u Njemačku iz dva glavna područja - Francuske i Italije. Svaka skupina imigranata donijela je svoje riječi. Od starofrancuskog smo dobili ono što Weinreich naziva "*zapadni laaz*", a od starotalijanskog "*južni laaz*". Pa tako, *bensch* potječe od starog talijanskog *benedicere* (ili *benedictere*), što znači "blagosloviti". Njemački je također posudio od istog latinskog

korijena za svoju riječ *benedeien*.

Engleska riječ "*benediction*" također potječe od istog latinskog korijena:

1432, od lat. *benedictionem* (nom. *benedictio*), imenica radnje od *benedicere* "govoriti dobro o nekome, blagosloviti," od *bene* "dobro" + *dicere* "govoriti"

Zanimljivo je da je riječ posmrtni govor ima sličnu etimologiju, iako preko grčkog, a ne latinskog:

od gr. *eulogia* "hvala", od *eu* "dobro" + *-logia* "govoriti"

Dakle, čini se da riječ *bensch* odgovara blagoslovu upućenom od čovjeka B-gu, za one koji ga shvaćaju da ima značenje "hvala".

daven

No, kao što smo malo prije vidjeli kod *bensch*, kada su u pitanju najranije riječi u jidišu, teže je donijeti jasnu presudu (to ćemo vidjeti kada ćemo proučavati riječ *cholent*.) I stoga što je jidiš zapravo narodni jezik, nije iznenađujuće što su mnoge folklorne etimologije pojavile uz te rane jidiške riječi.

Pogledajmo *daven* (ili *davenen*) – moliti (se). Započet ću s nekim od narodnih etimologija.

Jedan članak ih je donio hrpu:

iz aramejskog "*d'avhatana*" דאבהתנא ili *d'avunon* ,דאבונן, što znači "od naših očeva".

od hebrejskog "*daf*" דף, što znači "stranica", tako da bi "*dafnen*" značilo "okretati stranice."

Neki kažu da je "daven" izvorno značilo reći jutarnju molitvu, pa stoga gledaju ili na engleski "*dawn*" ("zora") ili na srednjogornjonnjemački za "*tagewen*", što znači "obaviti svoje jutarnje poslove" ili "*digen*" što znači "zahtjev."

od arapskog "*da'awa*", što znači "moliti"

litvanski riječ "*davana*", znači dar

od srednjogornjonnjemačkog "*doenen*", što znači pjevati

od hebrejskog "*davav*" דבב, obično se prevodi kao "micati usnama" ili "govoriti".

Postoje i druge teorije, da riječ

nastavak na stranici 12

(nastavak sa 13. strane) **Balashon – Hebrew Language Detective: Bensch, daven, kalgas**

dolazi iz grčkog ili turskog.

Kao što ste mogli pogoditi, mnoštvo teorija smanjuje vjerojatnost da je ijedna od njih ispravna. A u stvari, mnogi znalci jidiša kažu da je porijeklo riječi *daven* nepoznato.

No, teorija koja mi ima najviše smisla, a čini se da je i naširoko prihvaćena, je da je *daven* povezano s engleskom riječi "divine" – ("božansko").

Članak iz 1922. Podrijetko "Daven-ena" A. Mishcona daje dobro objašnjenje:

Prijedlog koji se usuđujem iznijeti je da se izvor naše riječi treba pratiti do latinskog, a ne do bilo kojeg od prije navedenih jezika. *Daven* je, po mom mišljenju, varijanta latinskog *Divin* od koje smo dobili naš pojam bogoslužje. U prilog toga citirao bih sljedeće analogije:

1. Još jedna od jidiš riječi koju su, prema Bernsteinu, (op. cit.), koristili Židovi u Njemačkoj na isti način na koji je *Daven-en Oren*; ona je, naravno, nastala od latinskog *ora*-molitve-s dodatkom njemačkog završetka infinitiva *en*.
2. Jidiš riječ *benschen*, što znači izreći liturgijski blagoslov toliko je blisko srodna s *daven-en*, a isto je tako izvedena iz latinskog *benedice* (očito kroz talijanski) uz dodatak istog sufiksa *en*.

Stoga se čini sasvim moguće da je, poput njezine dvije srodne riječi, i naša riječ latinskog podrijetla.

Stoga,

Ora + en = Oren.

Benedice + en = Bensch.

Divin + en = Daven-en.

kalgas

Danas sam čuo na vijestima riječ koju ne poznajem dobro: *kalgas* קלגס. Riječnik daje definiciju "vojnika", no prema konotaciji čini se da se uvijek radi o brutalnom vojniku, ubojici. To svakako zvuči kao da nije semitskog porijekla, i Klein to potvrđuje:

vojnika, ratnika (uglavnom se koristi kao množina (קלגסים)). [lat. caliga (= teška vojnička cipela), figurativno vojna služba. Povezano s calx (=peta), calcar (=ostruga), calceus (=cipela).]

Klein, kao i većina izvora koje sam provjerio, ne povlači vezu između calx kao "peta" i latinskog calx koji znači "vapno, šljunak", koji je izvor riječi poput kalcij ili kalkulacija. Međutim, Dr. William Long sugerira da je to možda

latinska riječ za calx, calcis. Ovdje moramo napraviti malu digresiju, jer je latinska riječ za vapno također calx. Century nam kaže da je značenje latinskog u pozadini te riječi "mali kamen," i možda je upravo to veza između "vapna" i "peta." Vapno, ili kreda, počinje kao mali kamen koji je

erodirao, dok petna kost može, na oko, izgledati kao da je kamen. Latinska riječ za cipelu je calceus, ili nešto što ide preko pete.

Bilo kako bilo, *caliga* - rimske sandale, učvršćene čavlima (koji su stvarali popriličnu buku) - očito su bile dovoljno zastrašujuće da po njima ime dobiju rimski vojnici. Na primjer, Mišna (*Sota 8,1*) interpretira dio stiha u Devarim 20,3 - "Neka vam srce ne bude plaho; ne bojte se, ne budite uznemireni" - kao da kaže da se ne bojiš zvuka (neprijateljskih) četa - שפעת הקלגסין. I notorni rimski car Kaligula je dobio ime prema tim cipelama - njegovo ime znači "mala (vojnička) čizma", jer je kao dijete pratio svog oca, generala, na vojnim pohodima.

Možda još niste zapazili da nemamo mnogo riječi iz talmudskog perioda koje su došle iz latinskoga; daleko ih je više došlo iz grčkog. Na prvi pogled to djeluje čudno: u vrijeme Mišne pa i kasnije, Rimljani su upravljali zemljom izraelskom, a ne Grci. Međutim, helenistička kultura je i nadalje imala snažan utjecaj čak i na Rimsko carstvo, a grčki je ostao književnim jezikom i jezikom sporazumijevanja u regiji. Rimljani nisu primoravali na uporabu njihovog jezika u osvojenim područjima, pa ne bi trebalo biti veliko iznenađenje što latinski nije ušao u talmudski hebrejski. Zapravo, velik dio riječi koji su ušle u hebrejski, povezan je s vojskom, - kao *gardom* - גרדום "vješala", *ligjon* - לגיון "legija", *pigjon* - פיגיון "bodež", i naravno, *kalgas*. ■

Haftara za Šabat Šoftim

(Izaija 51,12 - 52,12)

U posljednje dvije haftare Izraelci se žale da ih je B-g napustio. Izrael se ne zadovoljava utješnim riječima proroka - traže da ih utješi sam B-g. Kao odgovor na to, ova haftara počinje B-žjim odgovorom: „Ja, zaista Ja, ću vas utješiti.“

Nakon kratke grdnje Izraela što je zaboravio svoga Stvoritelja u strahu od ljudskih i smrtnih tlačitelja, prorok opisuje patnje i nevolje koje je Izrael izdržao. Međutim, do-

šlo je vrijeme okončanja patnji. Sad je došlo vrijeme da tlačitelji Izraelovi ispiju „čahu patnje“ na čije su ispijanje do sada prisiljavali Izrael: „Preni se, preni se, sakupi snagu, o Cione; odjeni halje svoje ljepote, Jeruzaleme Sveti grade, jer neće više neobrezani ili nečisti u te ulaziti. Otrasi prašinu sa sebe, podigni se i zasjedni, o Jeruzaleme; oslobodi vrat svoj od užadi, o zarobljena kćeri cionska.“

Izaija veliča ljepotu glasnika koji će objaviti dobre vijesti o Izbavlje-

nju. „Pukni pjesmo, zapjevajte, o razvaline jeruzalemske, jer G-spod je utješio svoj narod; iskupio je Jeruzalem.“

Haftara završava podvlačenjem razlike između egipatskog Izlaska, kad su se Izraelci žurili izaći iz izgnanstva i sužanjstva, i budućeg izbavljenja: „Jer nećeš u žurbi izaći, niti ćeš bježati jer G-spod ide ispred tebe i tvoj stražar na začelju je G-spod Izraelov.“ ■

Prevela Dolores Bettini

“Otrasi prašinu sa sebe, podigni se i zasjedni, o Jeruzaleme; oslobodi vrat svoj od užadi, o zarobljena kćeri cionska.”

Halahlčka satnica (za grad Zagreb)

Roš hodeš	Alot Hašahar	Najranije Talit	Nec Hahama	Najkasnije Š'ma	Zman Tefila	Hacot	Minha Gedola	Minha Ketana	Plag Haminha	Šekia	Cet Hakohavim
utorak 13. 9. 2016.	5:01	5:37	6:32	9:42	10:45	12:51	13:23	16:33	17:52	19:11	19:53

ZAKONI

Borba protiv govora mržnje: Mađarska zabranila stranice koje negiraju holokaust

Index, 29.8.'16.

MAĐARSKI sud naredio je blokiranje 20 internetskih stranica koje negiraju holokaust, objavljeno je danas.

Na stranicama su objavljivani antisemitski tekstovi švedskog autora prevedeni na mađarski jezik. Vlasti su počele istragu protiv izdavača, ali zasad bez uspjeha. Vlasnik izdavačke kuće koja je objavila knjigu iz koje su preneseni citati nalazi u inozemstvu, javlja agencija MTI.

Premda je Mađarska zakonom

2010. godine zabranila poricanje holokausta, u toj je zemlji posljednjih godina zabilježen porast antisemitizma i ksenofobije.

Porast negativnih tendencija u mađarskom društvu koincidira s dolaskom na vlast premijera Viktora Orbana, poznatog po ultrakonzervativnim i desničarskim stavovima.

Orban je izmijenio Ustav zemlje, unijevši u njega preinake koje su organizacije za ljudska prava i demokratske slobode opisale kao "neprihvatljive".. ■

IZRAELCI BIJESNI

SKANDAL U BEOGRADU Službenik zračne luke let za Tel Aviv oglasio kao let za Palestinu

Jutarnji list, 7.9.2016.

Uoči noćnog leta Air Serbia-e JU 0816, 29. kolovoza ove godine, nastao je pravi skandal nakon što je službenik beogradskog aerodroma Nikola Tesla let za Tel Aviv oglasio kao "let za Palestinu". Među putnicima je odmah nastao metež jer putnici iz Izraela nisu željeli ući u zrakoplov dok ne čuju ispravku da je riječ o letu za Izrael, piše N1.

- Na moje je iznenađenje jedna od zaposlenica zatražila da putnici na letu 816 za Palestinu dođu na izlaz C3. Ona je to ponovila nekoliko puta - ispričao je jedan od bijesnih putnika.

- Nisam se mogao suzdržati kad sam to čuo. Najprije sam pomislio da nisam dobro čuo te

sam pitao nekoliko drugih ljudi jesu li i oni čuli da je spiker izgovorio 'Palestina' - nastavio je putnik svoju priču. On se potom obratio predstavnicima aviokompanije na terminalu i zajedno s još jednim Izraelcem zatražio da objave da zrakoplov leti za Izrael, a ne za Palestinu. Dobio je odgovor da je "let za Tel Aviv, ne Izrael".

Nakon objašnjavanja, putnici i osoblje ipak su ispravili nespo- razum, te je poziv za let za Tel Aviv objavljen tri puta - putnici su odvedeni na izlaz, a menadžer im se nekoliko puta ispričao.

Jedan izraelski putnik se zbog incidenta žalio i veleposlanstvu Izraela u Beogradu, a glas- nogovornik izraelskog minis- tarstva vanjskih poslo-

va Emmanuel Nhshon rekao je da je "to vrlo uznemirujuć incident koji zahtijeva istragu s relevantnim vlastima i aviopri- jevoznikom".

- Nezamislivo je da zaposlenici u zračnoj luci mikrofonom pokušavaju izmijeniti realnost na takav prkosan i pogrešan način - rekao Nhshon, najavi- vivši da će se incidentom baviti izraelsko veleposlanstvo u Srbiji.

Izraelsko veleposlanstvo u Srbiji osudila je to kao nepri- hvatljiv incident, navodi N1. Mediji također prenose da je u međuvremenu nova iz- raelaska veleposlanica u Be-

ogradu Alona Fisher- Kam razgovarala s rukovod- stvom Air Srbije koje je šokira- no zbog incidenta za koji su rekli da je "potpuno nepri- hvatljiv".

- Taj politički stav ne odražava stav kompanije - rekao je direktor Air Serbia-e, ispričava- jući se i obećavši da se to neće ponoviti, prenose mediji doda- jući da je ustanovljeno da je za incident odgovorno osoblje aerodroma u Beogradu, a ne aviokompanije. ■